

Píše Marie Škarpová

(E*forum, 31. 01. 2024)

Se jménem francouzské historičky **Marie-Élizabeth Ducreuxové** se každý, kdo se zajímá o raně novověké dějiny střední Evropy, nepochybně dříve nebo později setkal. Její studie, vedené základním přesvědčením o náboženství jako dominantním globálním sociálně-kulturním fenoménu předmoderní evropské společnosti, a tedy věnované složitosti komplexu náboženského, duchovního, kulturního, uměleckého a politického dění v českých zemích či habsburském státě, nebo dokonce celém středoevropském prostoru zejména 17. a 18. století, publikované průběžně od osmdesátých let 20. století, byly a stále jsou nesporně užitečné nejen tím, že českou problematiku důsledně nahlíží zvenčí, „cizíma“ očima, ale také nebo především tím, že přitom neváhají dekonstruovat nejen jedno hluboce zažitý český národní stereotyp či klišé a upozornit na nejedno české kolektivní trauma. M.-É. Ducreuxová se tak prakticky po celou dobu své badatelské činnosti věnuje pečlivé analýze témat v české společnosti tabuizovaných či velmi jednostranně nahlížených a apriori hodnocených, jako byly svého času pobělohorská plošná rekatolizace Čech a Moravy, české tajné nekatolictví 18. století nebo pobělohorský exil.

Jakkoli je M.-É. Ducreuxová držitelkou hned několika ocenění udělených českými státními institucemi i čestného doktorátu Univerzity Karlovy a leccos z jejích prací vyšlo po roce 1989 také v češtině, ať už šlo o stati napsané přímo česky, nebo o studie, které byly do češtiny přeloženy, mnohé z její publikační činnosti dosud zůstávalo českému čtenáři nedostupné. Tuto jazykovou bariéru se pokouší odstranit kniha ***Kultura - zbožnost - symbolická politika. Proměny společnosti ve střední Evropě v 17. a 18. století***, vydaná v loňském roce péčí editorů Ivany Čornejové a Zdeňka Hojdy v nakladatelství Karolinum, která zpřístupňuje v češtině výbor z prací M.-É. Ducreuxové, jež byly dosud publikovány jen francouzsky nebo (v jednom případě) anglicky.

Soubor celkem 15 studií je v knize rozdělen do tří oddílů. První z nich, nazvaný *Rekatolizace v českých zemích*, obsahuje pouze tři stati, z nichž dvě z osmdesátých let 20. století se věnují tématu plošné rekatolizace, třetí z konce devadesátých let 20. století se zaměřuje na analýzu vzniku konceptu českého pobělohorského tajného nekatolictví a na studium českého náboženského exilu v Berlíně 18. století. Druhý, nesrovnatelně obsáhlejší oddíl knihy *Zbožnost, světcí, katolický kult*, zpřístupňující práce M.-É. Ducreuxové publikované převážně v průběhu prvních dvou desetiletí 21. století, zároveň ukazuje nejen její badatelský vývoj, jímž prochází v novém tisíciletí, hledání nových badatelských témat a nových typů historických pramenů, nových metodologických přístupů a nového pojmového aparátu, ale též naznačuje těžiště

jejího odborného zájmu v poslední době, který se nebojí zaměřit na témata zdánlivě anachronická a již v raném novověku i později výrazně diskreditovaná, jako jsou např. některé vypjaté podoby katolického kultu svatých včetně kultu světeckých ostatků. Český čtenář v těchto studiích jistě ocení nejen obezřetnou reflexi úskalí jak tradičních katolických, vesměs obranářsky koncipovaných církevních dějin, tak novodobé rádo by progresivní a jen zdánlivě zcela sekulární historické vědy, ale také badatelčiny nápadité kontextualizace bohemikálního tématu, které jsou na hony vzdáleny tradičnímu národně definovanému referenčnímu rámci rozumění a nabízejí (nejen) české historické obci leccaký zajímavý podnět ke studiím kulturních transferů, kulturní výměny či *histoire croisée*.

Poslední oddíl knihy nazvaný prostě *Miscellanea* je navzdory svému názvu výrazně tematicky sevřený: texty v něm shromážděné spojuje téma novodobé české identity a kolektivní paměti i kolektivních stereotypů a klišé (např. českého antijezuitismu 19. století), a tedy převážné zaměření na studium toho, jak 17. a 18. století recipovala česká společnost dob následujících, i toho, jak mnohé z jejích myšlenkových schémat a hodnotových preferencí nevědomky přejímala. Název třetího oddílu knihy tak mnohem spíše upozorňuje na skutečnost, že jsou v něm zařazeny stati vzniklé v dosti dlouhém období (od doby těsně polistopadové až po rok 2010) a ukazují tak jednu z badatelských konstant M.-É. Ducreuxové.

Stati v knize shromážděné nebyly pro české vydání autorkou aktualizovány a editoři na její přání upozorňují na novější bádání v poznámkovém aparátu vydávaných textů jen výjimečně. Kniha není ani čítankou všech zásadních textů M.-É. Ducreuxové, byť na to do velké míry aspiruje proklamací, že chce podat průřez jejím celoživotním badatelským dílem a reprezentativním způsobem ho představit (srov. s. 14 a 16). Nicméně některé neméně důležité a ve své době vlivné příspěvky M.-É. Ducreuxové ke studiu bohemikálního 17. a 18. století, např. hymnologické, k dějinám knižní kultury či konceptu barokní zbožnosti, jež byly česky publikovány již dříve, zůstaly zcela stranou, rozptýleny v odborných časopisech nebo konferenčních sbornících. Tuto slabinu knihy se pokouší odstranit dvojice jejích úvodních textů: jednak předmluva z autorčina pera, jež má dílem ráz osobního vyznání, dílem nabízí stručnou charakteristiku českého bádání o bohemikálním 17. a 18. století od sedmdesátých let 20. století do současnosti, jednak úvodní stať Ivany Čornejové, vysvětlující zvolenou koncepci knihy. Mohla tomu napomoci také připojená bibliografie prací M.-É. Ducreuxové s bohemikálními tématy, jež by zasadila editované stati do celku jejího odborného díla věnovaného bohemikální problematice. Místo ní se však odkazuje na digitální bibliografické databáze, tj. předpokládá se, že kniha bude čtena v dosahu internetu.

Ke čtivosti a atraktivitě souboru statí M.-É. Ducreuxové přispívá také překlad romanistky Adély Stříbrné, jež vnímavě respektuje autorčin výsostně kultivovaný esejistický styl. Tím více zamrzí trapné překlepy a pravopisné lapsy nebo redakční nedodělky a nepříjemná opomenutí (viz např. chybějící či nedodělané křížové odkazy na stati v knize otištěné na jiném místě), které v textu zůstaly. Nakladatelství tak cestu knihou, jež nabízí množství stále inspirativního čtení, jejím čtenářům zcela zbytečně

komplikuje.

Marie-Élizabeth Ducreux: *Kultura - zbožnost - politika. Proměny společnosti ve střední Evropě v 17. a 18. století*. Eds. Ivana Čornejová - Zdeněk Hojda, přel. Adéla Stříbrná a Bronislava Cvejnová Skalická. Praha: Karolinum, 2023, 421 s.

www.ipsl.cz